

<https://doi.org/10.31891/2307-5740-2022-306-3-23>

УДК 330

Альбіна КУДЛАЙ

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

<https://orcid.org/0000-0003-3079-1619>

e-mail: albina02062001@gmail.com

Василь БЕЛОЗЕРЦЕВ

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

<https://orcid.org/0000-0003-4191-9382>

e-mail: belozertsev.v@ef.dnu.edu.ua

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ОБЛІКУ ТА АУДИТІ

У роботі проводились дослідження стосовно питання необхідності впровадження інформаційних технологій в роботі бухгалтера та аудитора. Було розглянуто позитивні та негативні наслідки у результаті впровадження автоматизованих програм. У статті порівнювались комп'ютерні програми бухгалтерського обліку та аудиту. Ми дійшли до висновку, що усі програми мають як недоліки, так і переваги. Тому, керівники підприємств самі повинні визначитись з програмою, яка є найбільш оптимальною для ведення їх господарської діяльності, а аудиторі – з програмою, яка гарантуватиме ефективне проведення аудиту.

Ключові слова: бухгалтерський облік; аудит; інформаційні технології; автоматизована обробка облікових даних.

Albina KUDLAI, Vasil' BELOZERTSEV

Oles Honchar Dnipro National University

INFORMATION TECHNOLOGIES IN ACCOUNTING AND AUDIT

Each company operates to maximize profits, so the main task is to reduce costs, which can be achieved by reducing production costs, increasing staff productivity, increasing control over the level of costs and more. Among these methods, the most effective over the years is the automation of accounting. Accounting is a complex system that requires accuracy, timeliness, thoroughness, analysis and planning.

The purpose of the article is to determine the need for the introduction of information technology in the organization of accounting and auditing; comparison of computer programs.

The research is based on methods of economic theory, dialectical method of scientific knowledge and general scientific methods of knowledge: methods of theoretical generalization, analysis and synthesis.

The study conducted research on the need for the introduction of information technology in the work of accountants and auditors. The positive and negative consequences of the implementation of automated programs were considered. The article compares computer programs of accounting and auditing. We have come to the conclusion that all programs have both disadvantages and advantages. Therefore, business leaders must decide on the program that is most optimal for their business activities, and auditors - with a program that will ensure effective audit.

Key words: accounting; audit; Information Technology; automated credential processing.

Постановка проблеми у загальному вигляді

та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями

Кожне підприємство проводить свою діяльність з метою максимізації прибутку, тому головним завданням для цього є зменшення величини витрат, чого можна досягти за допомогою зниження собівартості продукції, підвищення продуктивності праці персоналу, підвищенням рівня контролю за рівнем витрат тощо. Серед перелічених способів впродовж років найбільш ефективним є автоматизація бухгалтерського обліку. Бухгалтерський облік – це складна система, яка потребує точності, вчасності, ретельності, аналізу та планування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Великий внесок у дослідження проблем впровадження інформаційних технологій на підприємстві в обліку та аудиті зробили такі вчені, як Ф.Ф. Бутинець, Л.О. Терещенко, Н.М. Хорунжак, С.В. Івахненко тощо. Не дивлячись на їх роль у вивченні даного питання, все ж у зв'язку з постійним розвитком науково-технічного прогресу дане питання потребує нових досліджень.

Формулювання цілей статті

Метою статті є визначення необхідності впровадження інформаційних технологій в організації бухгалтерського обліку та проведенні аудиту; порівняння комп'ютерних програм.

Матеріали і методи

Основу дослідження складають методи економічної теорії, діалектичний метод наукового пізнання та загальнонаукові методи пізнання: методи теоретичного узагальнення, аналізу і синтезу.

Виклад основного матеріалу

Кожна господарська операція, яка відбулась на підприємстві, потребує реєстрації, що вимагає значних витрат часу, ретельності та контролю. Впровадження автоматизації бухгалтерського обліку зменшить трудомісткість виконання господарських операцій, заповнення та реєстрації документів; отже, зменшить можливість появи помилок, забезпечить користувачів (як внутрішніх, так і зовнішніх) достовірною та обґрунтованою інформацією, яка міститься у фінансовій та інших видах звітності. Крім того, що автоматизація обліку допоможе контролювати всі операції на підприємстві, вона допоможе уникнути штрафів та податкових санкцій, які можуть зростати до масштабних розмірів. Однією з основних причин такої переваги автоматизації обліку є те, що вона дає можливість бухгалтерам та управлінському персоналу досліджувати, аналізувати та управляти технологічним процесом на підприємстві.

На сьогоднішній день доволі актуальним та суперечливим питанням є те, що у зв'язку зі швидким розвитком науково-технічного прогресу ринок праці щорічно відчуває на собі певні зміни – багато професій є під загрозою зникнення, професія бухгалтера – не виняток. Роль комп'ютерів в нашому житті тільки все більше зростає. Деякі вчені стверджують, що сьогоднішня робота, яку виконує бухгалтер на підприємстві, вже до 2030 року буде повністю виконуватись в автоматизованій формі. Проте на наш погляд, це не зовсім так, оскільки, незважаючи на те, що автоматизована програма виконуватиме всю роботу бухгалтера, все ж таки не зникає необхідність постійного контролю, аналізу та планування зі сторони бухгалтера. Тому ведення бухгалтерського обліку потребує втручання людського фактору.

Наразі ведення бухгалтерського обліку на більшості підприємств України здійснюється у напівавтоматизованому режимі – бухгалтер самостійно вводить інформацію в програму, проводить бухгалтерські документи, контролює рух активів підприємства, в тому числі й рух грошових коштів.

Важливим об'єктом бухгалтерського обліку є витрати, від рівня яких залежить прибутковість підприємства, тому вони потребують першочергового контролю. На думку Фаріона В. [1], автоматизоване ведення обліку витрат допоможе достовірно відображати усі витрати підприємства та контролювати їх (Рис. 1).

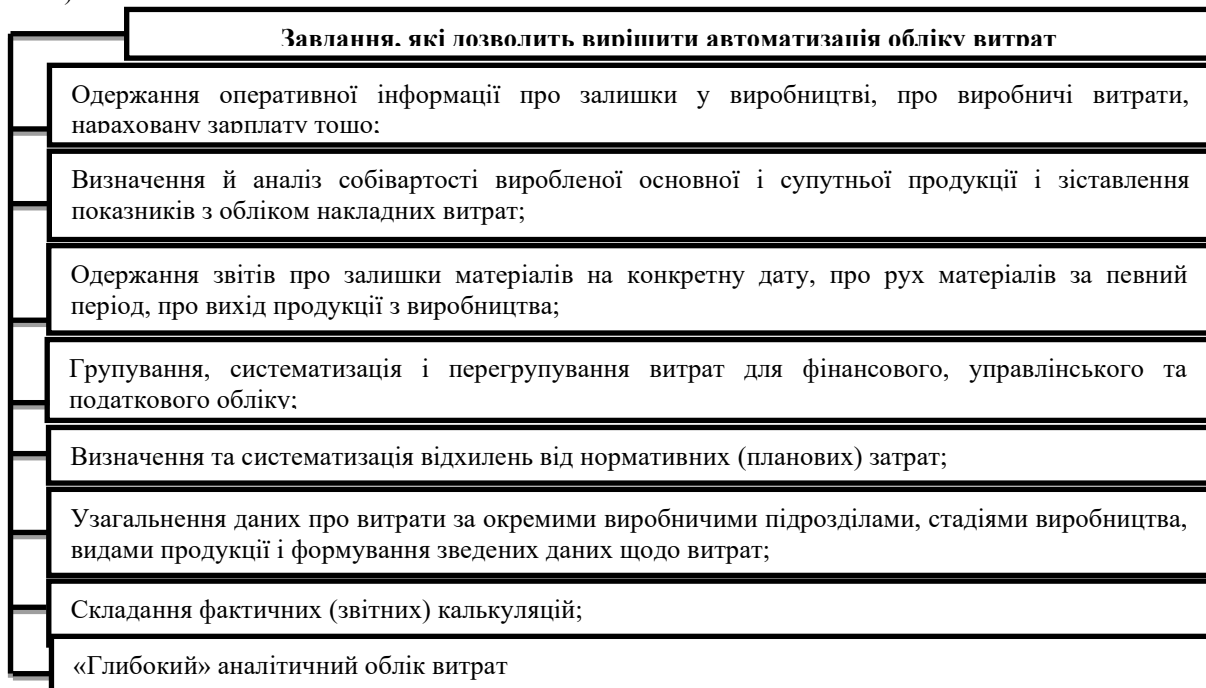

Рис. 1. Переваги автоматизації обліку витрат на підприємстві

Складено на основі [1, с.321]

Значну економію часу роботи бухгалтера забезпечує можливість автоматичного формування звітності. При цьому, це можуть бути як стандартні звіти (оборотно-сальдова відомість, відомість по товарам на складах тощо), так і фінансова звітність. Для формування звітності у програмах знаходяться шаблони різних форм.

Однією з позитивних сторін формування звітності за допомогою програмного забезпечення є автоматична перевірка звітності та виведення користувачу інформації щодо помилок при її формуванні, що підвищує якість та оперативність надання даних про фінансово-господарську діяльність підприємства користувачам.

Як і при ручному веденні обліку, перед складанням фінансової звітності у комп'ютерній програмі автоматично переносяться залишки на наступний місяць. Для цього автоматично визначаються дебетові та кредитові обороти рахунків за місяць, а також їх сальдо на кінець періоду. Після цього дані щодо сальдо на кінець періоду переносяться у початкові залишки на початок наступного звітного періоду.

Під час автоматизованого обліку інформаційні потоки розгалужуються на аналітичний та синтетичний облік. На базі аналітичного обліку формується управлінська звітність, яка є внутрішньогосподарською, оскільки її користувачами є менеджери всіх рівнів управління підприємства, а також його персонал (робітники, адміністрація). Для даного виду звітності не встановлено форм та строків. Кожне підприємство має свої правила складання управлінської звітності [8].

Не дивлячись на вид діяльності підприємства, в основному робота бухгалтера пов'язана з формуванням, обробкою та перевіркою документів. Це не лише матеріальні витрати, але й витрати часу. До того ж більшість документів мають довгі терміни зберігання, договори, підписані між підприємствами, пролонгуються, тому щорічно кількість таких документів зростає, що призводить до витрат часу на їх пошуки у разі раптової необхідності, а також витрат на їх зберігання. Впроваджуючи автоматизацію бухгалтерського обліку на підприємстві, у комп'ютерній програмі автоматично заповнюються спеціальні журнали, які дають змогу економити всі види ресурсів та контролювати правильність ведення обліку. Так, в автоматизованій програмі формуються:

- 1) журнал документів. В ньому знаходиться список документів, які були зареєстровані за звітний період. При цьому документи зберігаються в цьому журналі у послідовності їх реєстрації в програмі;
- 2) журнал проведень – містить список бухгалтерських проводок на підставі первинних документів;
- 3) журнал операцій. В ньому здійснюється поєднання журналу документів з бухгалтерськими проводками, які були сформовані на підставі цих документів.

На сьогоднішній день самими затребуваними програмами автоматизації бухгалтерського обліку є: BAS Бухгалтерія, «ПарусПідприємство», «Галактика» тощо. Конфігурації даних програм зазнають постійних вдосконалень, які пришвидшують та полегшують роботу бухгалтера. Вибір автоматизованої програми насамперед залежить від специфіки підприємства. Порівняльна характеристика наведених основних автоматизованих програм бухгалтерського обліку наведена у таблиці 1.

Отже, на підставі проведеного дослідження можна зробити висновок, що немає абсолютно ідеальної комп'ютерної програми. Кожній програмі властиві певні недоліки та переваги, тому під час впровадження автоматизованого обліку керівною ланкою обирається найбільш оптимальна програма, яка охоплюватиме усі найбільш важливі ділянки обліку на підприємстві, враховуючи специфіку його діяльності.

Зазвичай універсальні програми зосереджені на веденні обліку загалом, тому не враховують специфіки певного виду діяльності. Це спричинило необхідність у підприємств розробляти власні програми, які будуть побудовані саме під їх вид діяльності, враховуючи всі необхідні нюанси. Так, наприклад, для ведення бухгалтерського обліку на сільськогосподарських підприємствах використовуються такі популярні програми, як BAS Бухгалтерія сільськогосподарського підприємства, «MASTER: Агро», «BAS АГРО. Бухгалтерія» тощо [9].

На сьогоднішній день все більше набуває популярності комп'ютерна програма «MASTER: Агро». Модулі, з яких вона складається (у тому числі модулі: тваринництво та рослинництво), зачіпляють усі сфери не тільки бухгалтерського, але й податкового обліку.

Таблиця 1

Порівняльна характеристика програм автоматизації бухгалтерського обліку

№ з/п	Функція	BAS Бухгалтерія	«Галактика»	«Парус»
1	Сфера використання	Промислові і виробничі підприємства; роздрібна, оптова, комісійна торгівля, надання послуг.	Промислові і виробничі підприємства; роздрібна торгівля, енергетика, автотранспорт, металургія	Промислові і виробничі підприємства; бюджетні організації та установи; роздрібна та оптова торгівля; надання послуг
2	Вимагає доопрацювання, дописування та налаштувань індивідуально для кожного підприємства	+	+	+
3	Синтетичний облік	+	+	+
4	«Глибокий», багаторівневий аналітичний облік	+	+	+
5	Ведення обліку одразу по декількох підприємствах	+	+	+
6	Можливість проведення валютних операцій	+	+	+
7	Можливість проведення господарських операцій в бухгалтерському обліку	+	+	+
8	Можливість проведення господарських операцій в управлінському обліку	+	+	+
9	Можливість проведення господарських операцій в податковому обліку	+	+	+
10	Існування типових документів	+	+	+
11	Потребує додаткових налаштувань для податкового обліку	-	-	+
12	Складність переносу інформації між базами	+	-	-

Складено на основі [2-4]

Не дивлячись на великий функціонал комп'ютерної програми «MASTER: Агро», варто зазначити, що більшість сільськогосподарських підприємств надають перевагу веденню обліку за допомогою конфігурації програми BAS, яка створена спеціально для ведення обліку в сільському господарстві – BAS Бухгалтерія сільськогосподарського підприємства.

Також у сільському господарстві щорічно зростає кількість користувачів сервісу Soft.Farm, в якому агроном може формувати первинні документи, що значно економить його час на відміну від власноручного формування документів. Також у цій програмі агроном може розраховувати потребу у паливно-мастильних матеріалах, добривах, насінні та інших витратах на виробництво, що забезпечить достовірний розрахунок та аналіз собівартості по відповідним сільськогосподарським культурам, а отже й зменшить витратну частину підприємства [5].

Отже, фінансова звітність є джерелом інформації про фінансово-господарську діяльність підприємства. Вона має надавати користувачам правильну та достовірну інформацію. Тому тема проведення аудиту в цій ситуації набирає актуальності.

Проведення аудиту господарської діяльності підприємства є складним процесом та вимагає науково-обґрунтованого підходу до його проведення. Проведення аудиту при автоматизованій обробці облікових даних складається з декількох процедур, їх наведено у таблиці 2.

Отже, детальніше розглянемо перевірку правильності складання звітності. Дана процедура потребує розпочати перевірку правильності формування операцій, які пов'язані з закриттям звітного періоду. При цьому порівнюються показники оборотно-сальдової відомості, а також залишки за синтетичними та аналітичними рахунками.

Для перевірки правильності формування показників фінансової звітності здійснюється порівняння показників форм фінансової звітності з показниками оборотно-сальдової відомості; здійснюється перевірка взаємопов'язаних показників, наведених у кожній з форм фінансової звітності.

Таблиця 2

Аудиторські процедури при автоматизованій обробці облікових даних за етапами формування фінансової звітності

Етапи формування звітності	Аудиторські процедури
1) Формування вхідної інформації (формування первинних документів, вивчення оперативної інформації)	1) перевірка вхідних даних: - дотримання положень облікової політики щодо оцінки, методів амортизації активів; - правильність електронного документообігу; - перевірка достовірності та повноти первинних документів, що пов'язані з рухом активів на підприємстві;
2) Реєстрація даних про господарські операції та їх обробка	2) перевірка правильності реєстрації даних у базових елементах обліку: - відповідність даних аналітичного та синтетичного обліку; - правильність складених бухгалтерських проведень за господарськими операціями, пов'язаними з рухом активів
3) Формування звітних показників (формування аналітичної та фінансової звітності)	3) перевірка вихідної інформації: - перевірка правильності заповнення звітності; - перевірка даних засобами спеціалізованого аудиторського програмного забезпечення

Складено на основі [6, ст. 221]

Відомими комп'ютерними програмами внутрішнього аналізу господарської діяльності підприємства є «ІНЕК – АДП» фірми «Інек», «БЕСТ – Аналіз» компанії «Інтелект – сервіс» та ін.

Детальніше розглянемо систему «ІНЕК – АДП». Для аудиторської перевірки дана програма використовує не тільки інформацію щодо показників з форм фінансової звітності, але й дані щодо руху грошових коштів, використання прибутку, структури отриманої підприємством виручки. Система «ІНЕК – АДП» може забезпечити наступні функції:

1) аналізує динаміку цін на продукцію, а також матеріальні ресурси, які були передані у процес її виробництва;

2) здійснює оцінку ефективності використання таких ресурсів та ефективності виробничого процесу продукції;

3) аналізує стан та рух грошових коштів;

4) здійснює факторний аналіз динаміки отриманого підприємством прибутку тощо.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі

У нашій країні підприємства користуються різноманітними комп'ютерними програмами автоматизації бухгалтерського обліку. Впровадження програмного продукту на підприємстві має низку позитивних сторін. За рахунок автоматизації не тільки зменшуються витрати часу та фінансів, але й зменшується рутинність формування та реєстрація документів. При цьому зменшується кількість випадків допущення помилок, пов'язаних з формуванням цих документів та складанням бухгалтерських проведень по них, що, у свою чергу, забезпечує формування точної та достовірної інформації у фінансовій та інших видах звітності.

На сьогоднішній день аудит на підприємствах України проводиться за рахунок використання різних інформаційних систем, що позитивно впливає на якість та швидкість роботи аудитора, оскільки для проведення аудиту він, за встановлений йому конкретний термін, має здійснити перевірку великої кількості інформації щодо стану та руху майна підприємства.

Література

1. Фаріон В. Управління витратами в умовах автоматизації обліку на підприємствах спиртової промисловості / В. Фаріон // Економічний аналіз. – 2008. – Вип.3 (19). – С. 321–323.
2. 1С:Підприємство Бухгалтерія 8 - програма для ведення бухгалтерського обліку [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.netsoft.com.ua/bu2U.html>
3. Галактика ERP // Корпорація Галактика : веб-сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://galaktika.ru/erp>
4. Для великих підприємств (ERP система) // Група компаній «Парус» : веб-сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.parus.ua/ua/139/>
5. Агротехнологія [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.soft.farm/uk/crop-husbandry/agrotechnology>
6. Лучко М. Р. Інформаційні системи і технології в обліку й аудиті : навч. посіб. / М.Р. Лучко, О. В. Адамик / Терноп. нац. економ. ун-т. – Тернопіль : ТНЕУ, 2016. – 250 с.
7. Програма зі складання фінансового аналізу. Програми аналізу фінансового стану [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://baxili.ru/uk/business-ideas/programma-po-sostavleniyu-finansovogo-analiza-programmy-analiza.html>
8. Єлісеєва О.К. Управління дебіторською заборгованістю та фактори впливу на її якість [Електронний ресурс] / О.К. Єлісеєва, В.С. Белозерцев // European Journal of Management Issues. – 2021. – № 29 (1). – С. 3–11. – Режим доступу : <https://mi-dnu.dp.ua/index.php/MI/article/view/292>
9. Shmygol, N., Galtsova, O., Yelisyeyeva, O., Tarlopov, Belozertsev, V. Priority areas of state regulation of the industry in the context of sustainable development. IOP Conference Series: Earth and Environmental Science, 2021, 915(1), 012028 (Scopus). URL: <https://iopscience.iop.org/article/10.1088/1755-1315/915/1/012028/pdf>

References

1. Farion V. Upravlinnia vytratamy v umovakh avtomatyzatsii obliku na pidpriemstvakh spyrtovoi promyslovosti / V. Farion // Ekonomichnyi analiz. – 2008. – Vyp.3 (19). – S. 321–323.
2. 1S:Pidpriemstvo Bukhhalterii 8 - prohrama dlia vedennia bukhalterskoho obliku [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <https://www.netsoft.com.ua/bu2U.html>
3. Halaktyka ERP // Korporatsiia Halaktyka : veb-sait [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <https://galaktika.ru/erp>
4. Dlia velykykh pidpriemstv (ERP systema) // Hrupa kompanii «Parus» : veb-sait [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <http://www.parus.ua/ua/139/>
5. Ahrotekhnolohiia [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <https://www.soft.farm/uk/crop-husbandry/agrotechnology>
6. Luchko M. R. Informatsiini systemy i tekhnolohii v obliku y audyti : navch. posib. / M.R. Luchko, O. V. Adamyk / Ternop. nats. ekonom. un-t. – Ternopil : TNEU, 2016. – 250 s.
7. Prohrama zi skladannia finansovoho analizu. Prohramy analizu finansovoho stanu [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <https://baxili.ru/uk/business-ideas/programma-po-sostavleniyu-finansovogo-analiza-programmy-analiza.html>
8. Yelisiyeva O.K. Upravlinnia debitorskoiu zaborhovanistiui ta faktory vplyvu na yii yakist [Elektronnyi resurs] / O.K. Yelisiyeva, V.S. Belozertsev // European Journal of Management Issues. – 2021. – № 29 (1). – S. 3–11. – Rezhym dostupu : <https://mi-dnu.dp.ua/index.php/MI/article/view/292>
9. Shmygol, N., Galtsova, O., Yelisyeyeva, O., Tarlopov, Belozertsev, V. Priority areas of state regulation of the industry in the context of sustainable development. IOP Conference Series: Earth and Environmental Science, 2021, 915(1), 012028 (Scopus). URL: <https://iopscience.iop.org/article/10.1088/1755-1315/915/1/012028/pdf>